

DRIE VROUWEN VERTELLEN
WAT KETI KOTI VOOR HEN BETEKENT

‘De ketenen zijn verbroken, maar het gesprek gaat door’

Op 1 juli wordt tijdens Keti Koti stilgestaan bij de afschaffing van de slavernij in Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen. De naam Keti Koti betekent letterlijk ‘verbroken ketenen’. Voor veel mensen is het een dag van herdenking, bezinning én verbinding, vol verhalen en tradities. Chance (34), Moreen (60) en Natalie (51) vertellen wat Keti Koti voor hen persoonlijk betekent.

‘De pijn van het verleden werkt door in het heden’

Chanice (34) is model, heeft een eigen praktijk als traumacoach en liep tijdens Ketu Koti in traditionele kleding mee met de optocht in Rotterdam.

“Ketu Koti staat voor mij symbool voor het gevecht dat mijn voorouders hebben geleverd, zodat ik en mijn generatiegenoten in vrijheid kunnen leven. Mijn moeder is Nederlandse, mijn vader is geboren op Curaçao. Ben je afkomstig van Curaçao? Dan draag je slavernij met je mee. De mentale impact van het slavernijverleden is groot. In die tijd werden mensen volop mishandeld en verkracht en men had niet de mogelijkheid om zich emotioneel te uiten. Dat doet wat met een mens. Ik zie dat regelmatig in mijn praktijk als traumacoach, waarin ik werk met familieopstellingen. Dat is een methode waarbij zichtbaar wordt welke onbewuste patronen, loyaliteiten en

verhoudingen binnen een familiesysteem invloed hebben op hoe iemand denkt, handelt en zich voelt. Daarbij voel je letterlijk wat je van je voorouders meedraagt, het intergenerationele trauma wordt zichtbaar. Emoties van voorouders zitten verankerd en dat leidt ertoe dat kinderen emoties met zich meedragen die ze niet kunnen plaatsen. En als je dan ook nog opgegroeid bent met het idee dat je je emoties niet mag uiten, kan dat schadelijk zijn. Dat haalt je altijd weer in, op een negatieve manier.

Ik ben zelf in Weert geboren. Een dubbelbloedje zoals ik was in de tijd dat ik geboren werd

‘Ik ben mijn voorouders dankbaar voor de strijd die zij hebben geleverd’

bijzonder. Mijn vader was niet altijd in beeld, maar ik heb wel een relatie met hem ontwikkeld. Sowieso ben ik vanaf mijn achttiende elk jaar naar Curaçao gegaan, om meer van de cultuur te leren kennen. Ik was er op mijn vierde al een keer geweest. Dat voelde alsof ik thuiskwam. De warmte, de

vriendelijkheid, de vanzelfsprekendheid waarmee men elkaar groet op straat... Het gemeenschapsgevoel is daar veel sterker. De mensen leven er meer op straat. Ook als je niet op een plek bent opgegroeid, kun je die toch met je meedragen. Dit is daar een voorbeeld van.”

Respect

“Drie jaar geleden ben ik bewust Ketu Koti gaan vieren. Ik liep mee met de optocht in Rotterdam. Ik kende iemand van de organisatie en kreeg de gelegenheid om met een groep met de vlag van Curaçao mee te lopen om het land te vertegenwoordigen. We waren allemaal in traditionele kleding

en het was prachtig. Het was voor mij wel een emotioneel moment. Vooral het moment waarop we met verschillende culturen bij elkaar kwamen op

ooit nog ongedaan maken, maar dat de koning die erkenning gaf, betekende veel voor ons. Het is goed om erbij stil te blijven staan, bij wat dit heeft betekend en nog steeds betekent voor de huidige

‘Keti Koti is een manier om gevoelens te uiten, dus ook een moment van heling’

generatie. Tegen iedereen die erin geïnteresseerd is, zou ik willen zeggen: lees je in en kom het ervaren. Dan ontstaat er empathie en begrijp je hoe het is geweest voor de mensen. Niet in alle steden wordt Keti Koti uitgebreid gevierd, maar in de grotere steden worden er, naast de optocht, allerlei activiteiten georganiseerd. Het was erg leuk om mee te doen met de optocht, maar omdat je op zo’n dag best geleefd wordt, heb ik ervoor gekozen om dit jaar in mijn gewone kleding de stad in te gaan. Dan heb ik meer bewegingsvrijheid en kan ik me nog beter onderdompelen in alles wat de dag te bieden heeft. En ook dit jaar kijk ik daar weer naar uit!” ■

een plein en er aandacht werd geschonken aan het leed dat iedereen met zich meedraagt, kwam bij mij binnen. Je voelde de verbondenheid. Vooral het besef dat we niet altijd vrij zijn geweest om onze eigen keuzes te maken, kwam wel aan. Dat we dat nu wel hebben, vervult me met een groot gevoel van dankbaarheid en van respect voor onze voorouders die daarvoor hebben gevochten. Het is goed dat er meer aandacht komt voor wat Keti Koti betekent. We leven in een multiculturele samenleving en het is belangrijk om begrip te

hebben voor wat de verschillende culturen met zich meedragen en te weten waar mensen tegen aanlopen. De pijn van het slavernijverleden werkt door in het heden. Keti Koti is een herdenkingsmoment, dat wordt afgesloten met feestelijke activiteiten. Op die dag voel je echt de zwaarte en de pijn die de slavernij met zich mee heeft gebracht, maar ook de dankbaarheid voor het feit dat we nu in vrijheid kunnen leven. Keti Koti is een manier om gevoelens te uiten en dus ook een moment van heling.”

Empathie

“Het is goed dat erkend wordt hoeveel leed er is geweest. Daarom is het ook zo belangrijk dat we die excuses hebben gekregen. Niemand kan het

Meer weten over Chanice?
Kijk op Instagram: [@chanicejanssens](https://www.instagram.com/chanicejanssens)

‘We lachen en we huilen, we zingen en we eten’

Moreen (60) heeft met haar twee zussen Aretha en Martha meerdere kookboeken met Surinaamse recepten uitgebracht. Tijdens Keti Koti delen ze in Amsterdam heri heri uit.

Martha, Moreen en Aretha

Martha, Aretha en Moreen

‘Deze kant van de geschiedenis is altijd weggestopt. Mooi dat er nu aandacht voor komt’

“Mijn ouders kwamen in de jaren zestig naar Nederland. Ze streken neer in Amsterdam, maar na het overlijden van mijn vader, een groot verdriet voor mijn moeder, wilde ze daar niet blijven. We verhuisden naar Dordrecht en daar hebben we goede herinneringen aan. Ik weet nog dat in de klas het onderwerp Suriname ter sprake kwam. De leraar zei: ‘Ik weet er weinig van, maar ik geloof dat we iemand in de klas hebben die er meer over kan vertellen.’ Dat was *the first day of the rest of my life!* Zo geweldig om die openheid en interesse te voelen voor waar ik vandaan kwam! Hoewel mijn moeder open was over alles wat ze had meegemaakt, wist ik niet alles over Suriname. Het was voor mij aanleiding om dieper in gesprek te gaan met mijn moeder over onze geschiedenis. Samen met haar draaide ik een geweldige spreekbeurt in elkaar, die op alle klasgenoten én mijn meester veel indruk maakte. Ik kreeg een prachtig cijfer: een negen. Wat was ik trots! Maar dat ik echt gehoord werd, was voor mij het belangrijkste. Mijn moeder groeide op met vijf broers en zussen. Ze had

een goed leven, maar besloot toch naar Nederland te vertrekken, omdat ze wilde leren en zichzelf wilde ontwikkelen. In de jaren zestig kwamen Nederlandse ambtenaren naar Suriname om mensen te werven die in Nederland wilden komen werken. Mijn moeder besloot de stap te wagen. In oktober 1962 arriveerde ze met de boot in Nederland. Mijn moeder wist toen niet eens wat een kachel was. De eerste keer dat ze een kolenkachel zag, dacht ze dat het een jukebox was. Ze had geen idee wat het anders kon zijn. Dat leerde ze echter snel genoeg, want na haar aankomst volgde een van de strengste winters ooit in Nederland. In de jaren daarna werd mijn moeder een aanspreekpunt voor andere Surinamers die besloten naar Nederland te komen. Ze was een sterke, ontwikkelde vrouw. Een voorbeeld. Ze zei altijd: ‘Jullie kunnen alles worden wat je wilt!’ Dat ben ik nooit vergeten.”

Eerbetoon

“Ik ben de oudste van drie zussen en iedereen had zijn rol thuis. Mijn moeder werkte in de zorg en had vaak nachtdienst. Als we uit school kwamen, lagen de ingrediënten voor het avondeten al klaar en begonnen wij drietjes met koken. Voordat mijn moeder naar haar werk vertrok, konden we nog met elkaar eten. Nadat ik mijn school had afgerond, vertrok ik naar Amsterdam, naar de politie school. Mijn zussen, en uiteindelijk ook mijn moeder, kwamen ook naar Amsterdam. Mijn moeder begon te dementeren. Dat vonden we heel zwaar. Ze had zelf jarenlang met mensen met dementie gewerkt en nu had ze het zelf! In onze cultuur is

het gebruikelijk dat we zo lang mogelijk voor elkaar zorgen en dat hebben we ook voor haar gedaan. In november 2011 is mijn moeder overleden. Wij wilden haar eren en kwamen op het idee om onze geschiedenis in kookboeken te vatten. Dat werden de kookboeken van SuriMAMS. Het is een ode aan onze moeder en toevallig vormen onze initialen het woord MAM. De boeken bevatten familiegerechten die zijn gekoppeld aan bijzondere gebeurtenissen in ons leven. Heri heri is zo'n gerecht. Elk jaar bereiden en delen wij tijdens Keti Koti dit speciale gerecht uit bij de organisatie Free Heri Heri. Dit jaar staan we weer in de binnentuin van het Rijksmuseum. Heri heri is een gerecht met een sterke symboliek. Het betekent ‘heel heel’ en bevat ingrediënten die voedzaam zijn, om de tot slaaf gemaakten zo sterk mogelijk te maken. De bakkeljauw - gezouten en gedroogde witvis - die in het gerecht zit, werd aan de slaven gegeven als betaling. Het gerecht bevat ook zoete aardappel en banaan. Keti Koti wordt al sinds 1950 gevierd, maar niet zo zichtbaar als nu. Het is mooi dat er meer aandacht komt voor deze kant van de geschiedenis. Want die is eigenlijk altijd weggestopt. Op 1 juli herdenken we, maar vieren we vooral dat we in vrijheid gelukkig kunnen zijn. We lachen en we huilen, we zingen en we eten. En dat doen we met elkaar, want we moeten het tenslotte ook doen met elkaar!” ■

‘Een open gesprek en wederzijds begrip, dát vind ik belangrijk’

Natalie (51) werkt als trainer bij haar eigen bedrijf Soulvive en is gespreksbegeleider bij stichting Keti Koti. Ze viert elk jaar heel bewust Keti Koti en is er al weken van tevoren mee bezig.

“Ik ben geboren in Suriname, maar kwam al als baby naar Nederland. Ik groeide op in een gezin met een broer, een broertje en een zusje, in een dorp waar het slavernijverleden geen plek had. Niet op school, niet in gesprekken en niet in de straten waar ik speelde. ‘Creools’ is de benaming voor de toen uit Afrika gebrachte bevolking, die later tot slaaf werd gemaakt bij aankomst.

Mijn vader stamt af van de groep die vroegtijdig is uitgebroken en voor de vrijheid heeft gekozen, door diep in de jungle hun eigen identiteit te behouden. Mijn moeder stamt af van de groep tot slaaf gemaakten die verder onder druk heeft gewerkt op de plantages in Paramaribo en de randstad. Mijn vader vertelde af en toe iets over Suriname, over de stammen die er leefden en hoe

het daar ging, kleine stukjes geschiedenis, fragmenten eigenlijk. Ze deden zo ontzettend hun best om te integreren, dat een deel van onze cultuur weinig ruimte kreeg. Zo mochten wij bijvoorbeeld alleen Nederlands spreken. Mijn ouders spraken soms Surinaams tegen ons, maar wij mochten dat niet. Terugkijkend mis ik soms ook de orale verhalen, de lange vertellingen. In mijn jeugd heb ik die niet gehoord. Maar ik kreeg wel iets anders mee! Rituelen en tradities, een vorm van overdracht die niet via woorden ging, maar via doen.

‘In de aanloop naar Ketikoti sta ik meer stil bij wie ik ben en wie mijn voorouders zijn’

Via samen zijn, via gebruiken, via wat je op tafel zette en hoe je je dag begon. We vierden de Onafhankelijkheidsdag van Suriname op 25 november. Maar Ketikoti speelde lange tijd geen rol in mijn leven.”

Identiteit

“Pas toen ik achttien was en naar Amsterdam verhuisde, maakte ik kennis met Ketikoti. Toen ik voor het eerst naar de Ketikoti-viering in het Oosterpark ging, viel er iets op zijn plek. Het bracht herkenning met zich mee. Mijn moeder ging later ook mee naar de herdenkingen. Zij droeg dan altijd haar Surinaamse klederdracht. Op 1 juli zie je sowieso veel

vrouwen in hun *koto's*, de traditionele klederdracht. Echt prachtig om te zien. Ik neem op 1 juli bewust vrij. Eigenlijk staat de hele maand juni voor mij al in het teken van Ketikoti. Ik draag dan bijvoorbeeld bewust mijn hoofddoek. Niet dagelijks, maar vaker. Deze doek heet een *pangi*. Het is een kleurrijke doek die je om je heen kunt slaan, maar ook als hoofddoek kunt dragen. Voor mij is het een stukje identiteit, hiermee laat ik zien wie ik ben. Daarnaast nodigt het mensen uit om vragen te stellen, omdat ze voelen dat er een bepaalde betekenis achter zit.

In de aanloop naar Ketikoti sta ik meer stil bij wie ik ben en wie mijn voorouders zijn. Herdenken doe ik eigenlijk dagelijks. Het zit in kleine dingen. In hoe ik over geschiedenis praat

aan tafel en welke verhalen ik doorgeef. Soms brand ik een kaars voor mijn voorouders, om hen te eren. Op 1 juli trek ik een jurk aan met een mooie print en ga ik naar het Oosterpark. Samen met familieleden vieren en herdenken we daar. Mijn tante verkoopt er handgemaakte klederdrachten en gekleurde poppen, die gretig worden gekocht door bezoekers. Ketikoti is een dag van kleur, muziek, eten en ontmoeting. Maar ook van stilte, van durven voelen wat gevoeld moet worden.”

Uitnodiging

“Sinds twee jaar ben ik gespreksbegeleider bij stichting Ketikoti. Aan de dialogotafels die het hele jaar door worden georganiseerd, gaan witte en gekleurde mensen met elkaar in gesprek. Via nieuwe en oude rituelen, muziek en eten ontstaat daar begrip. Mensen vinden elkaar aan die tafels. Het leed uit het verleden, dat door velen in het heden nog altijd wordt gevoeld, krijgt daar een plek. Ik vind het geweldig dat kinderen op basisscholen, vooral in de Randstad, nu wel

leren over het slavernijverleden. Daardoor wordt het breder gedragen en ligt de verantwoordelijkheid voor die bewustwording niet alleen bij ons. Voor mij gaat die bewustwording over erkennen wat er is gebeurd en begrijpen dat de gevolgen nog steeds voelbaar zijn. Het gaat voor mij niet over dader- en slachtofferschap. Mijn voorouders waren slachtoffer, maar ik ben dat niet. Ik eer hen vooral om wat zij hebben gedaan voor mij. Als ik met mensen met een witte huidskleur in gesprek ga, verwacht ik daarom heus geen excuses. Maar een open gesprek en wederzijds begrip, dát vind ik belangrijk. Mijn wens is dat Ketikoti een officiële vrije dag wordt, zodat er nog meer ruimte ontstaat voor bewustwording. Een vrije dag is meer dan alleen maar vrij krijgen. Het is een uitnodiging aan iedereen om stil te staan, om vragen te stellen en te leren. De ketenen zijn verbroken. Maar het werk van herdenken, doorgeven en met elkaar in gesprek blijven, dat gaat door!” ■